

door Els Van Steenberghe

Wat een genoegen was het om samen met de twee andere juryleden – Thomas Lamers en Nina Van Tongeren – te beslissen wie de Toneelschrijfprijs 2025 ontvangt.

Vrijdag 13 juni 2025

Alvorens de winnaar bekend te maken, neem ik u mee naar vrijdag 13 juni 2025. Het was een zonovergoten dag. Perfect weer om van Gent naar Amsterdam te trekken voor de beslissende juryvergadering. Op de radio klonk de ene opgewekte melodie na de andere. Tussendoor kondigde de nieuwslezer aan dat Israël raketten had afgevuurd op Iran. Een van de vele rakettenregens die dezer dagen de regio teisteren ...

Zonder cultuur: meer geweld

Kunst en cultuur – het geloof in het belang van kunst en cultuur – kunnen zo'n rakettenregens herstellen noch tegenhouden maar ze kunnen wél onze blik op, ons denken over zulke rakettenregens kleuren. Vlaams Minister van Cultuur Caroline Gennez stelde in een interview met Knack in juni dit: 'Cultuur is welzijn. Het schone, het goede, het geëngageerde, het kritische, het schurende, het komt allemaal samen in het begrip cultuur. (...) Zonder cultuur zouden er nog veel meer conflicten zijn en nog meer geweld. Dus laat die investeringen in cultuur maar komen.'

Dat geloven in de kracht van kunst en cultuur verbindt en heelt veel meer dan het geloven in raketlanceringsystemen en luchtafweersystemen. Dat voelt elk van ons telkens we onderduiken in een theaterzaal. Dat voelde de jury tijdens onze jurygesprekken. Niet alleen legt iedereen dan zijn expertise op tafel. Tijdens zo'n jurygesprekken ligt ook het hart op de tong. Een hart dat ongewenst kinderloos is. Een hart dat klopt in een lichaam dat veroordeeld is tot leven met pijn. Het hart van een klokkenluider die vreest te sentimenteel te zijn om in een jury te kunnen fungeren. Onterecht! Uiteraard.

97 huizen om in te wonen

We leerden onszelf, elkaar én de wereld nog beter kennen tijdens het lezen, herlezen, analyseren, bespreken en nog eens herlezen van de 97 ingediende teksten, allemaal tussen 1 januari 2024 en 31 december 2024 voor het eerst opgevoerd in de Lage Landen.

Bijna honderd toneelteksten mogen lezen, voelt als het maken van een wereld- en tijdreis tegelijk. Je leeft mee met ex-drugsdealers, bijna-moeders, projectontwikkelaars, vrouwen die rechtkrabbelen na minstens één ervaring met grensoverschrijdend gedrag, mensen in oorlogsgebied, huizen met sprekende muren, de boerenstiel, de uitvaartsector. Je ontmoet Schopenhauer, Ifigeneia, Lou Reed, Laurie Anderson, James Ensor en Tupac Shakur. Je vliegt mee naar Japan, Alabama of India. Je voelt bodemloze eenzaamheid, groots geluk en alles verterende machtsgeilheid. Je waant je even miljonair, dictator of een zielloze Faust.

En na elke trip kijk je een beetje buiten adem uit het raam en je merkt dat niet de wereld veranderd is maar jij. Je blik op de wereld is weer wat rijker, kritischer, zachter, speelser.

Bijna honderd toneelteksten mogen lezen, betekent ook 97 potentiële huizen bezoeken om in te wonen. Want 'dit is een tekst waarin je zou willen wonen' dreef boven alle criteria uit tijdens die finale juryvergadering. We zochten naar een oorspronkelijke, unieke tekst die perfect onvolmaakt is én die in elk woord urgentie uitademt. Een tekst waarvan elke letter en elk leesteken een ode is aan het schrijven.

Het schrijven voor theater is een onderschat beroep, onderstreepte een van de juryleden. De gelezen 97 teksten bewijzen hoe betekenisvol, heilzaam, belangwekkend, inspirerend schrijven is. Voor volwassenen én voor minderjarigen. Het aandeel jeugdtheaterteksten bleek opmerkelijk laag. Jammer. Voor een jong publiek schrijven, daagt een pen nochtans uit om zo helder, speels, poëtisch en meeslepend mogelijk te schrijven. Steengoede jeugdtheaterteksten zijn trouwens niet enkel verleidelijke spelpartituren maar ook een broodnodige tool in het met schwing te lijf gaan van leesmoeheid. De zevendelige jeugdtheatertekstenreeks *Klein Magazijn* bewees dat de afgelopen decennia. Een droom van de jury: tijd voor een achtste deel van *Klein Magazijn*?

De gelezen 97 teksten bewijzen hoe betekenisvol, heilzaam, belangwekkend, inspirerend schrijven is. Voor volwassenen én voor minderjarigen.

De drie meest veilige havens

Drie teksten belichamen evenwel de absolute kracht van het schrijven als kunst, als statement, als noodzaak, als spel, als ontmoeting, als houvast, als veilige haven, als warme thuis in deze te dreunende tijden.

In de volgende drie teksten wilde de jury echt voor altijd blijven wonen:

1 WUNDERBAUM SPEELT LIVE (ONLINE GAAT HET MIS) van Annelies Verbeke

'Ik wilde hier enkel vermijden dat ik net als vorige keer op mijn eentje Instagram voor alle taarten en cakes!!!' (p7) / 'dat loop ik de hele tijd tegen anderen te zeggen, als leraar en coach: geloof in jezelf, wees jezelf, zorg voor jezelf, neem de tijd voor jezelf, wees niet zo streng voor jezelf. Maar wat betekent dat?! (...) Ik weet totaal niet wat dat betekent! Ik weet totaal niet meer wie ik ben!'

'Doe dat niet!', denk je tijdens het lezen van de eerste pagina waarop meteen duidelijk is dat je in een ogenschijnlijk banale WhatsApp-conversatie bent beland. Maar Annelies Verbeke weet donders goed wat ze doet. Die WhatsApp-conversatie mondt uit in een geanimeerde en zeer slim uitgebouwde klasdiscussie tussen ouders over pestgedrag tegenover een jongen wiens telefoon uit het raam werd gegooid. Leerkracht Jasper leidt de discussie op een uiterst sensitieve en effectieve manier die de anderen uitnodigt hun gevoelens zo rationeel mogelijk te ventileren. Uiteindelijk breekt Jasper en vertelt hij over een gruwelijk uit de hand gelopen date die hem voorgoed tekende.

Verbeke schrijft aan een rotvaart. Haar tekst is een ware pageturner. Haar taal is uit de realiteit gegrepen maar letter voor letter doordacht waardoor het niet alleen heerlijk leest maar tegelijkertijd grappig, wrang en herkenbaar is. Verbeke slaagt er feilloos in om het met misverstanden bezaaide spanningsveld tussen twee generaties weer te geven in een tekst die op elke pagina verrast op een volstrekt onvoorspelbare maar nooit ingewikkelde manier.

2 EUROPESE MAN, EEN KRONIEK van Carl von Winckelmann

*'hier in België kennen ze ons verhaal niet
ze hebben hier geen naam voor wat ik ben
dus misschien ben ik hier ook niets.
(....)*

*en je weet: je bent wat je vertelt
dus je verschuilt je achter
ik kan je niet vertellen
wat mij nooit verteld is'*

Von Winckelmann neemt de lezer bij de hand en leidt deze bedachtzaam zijn tekst, wereld en leven in. Nu hij zelf vader is, is de behoefte naar de verhalen en de roots van zijn vader nog groter geworden. In een bloedmooie en goudeerlijke tekst schrijft hij met de grootste zorg over zijn zoektocht. Hij vindt de juiste woorden om de essentie van een koloniale erfenis en bi-cultureel zijn – met name Vlaams-Indisch – te benoemen. Dat zijn taal voortdurend sprankelt en niet gestript is van humor maakt van de tekst een spelpartituur die zich evengoed als een lang gedicht laat lezen. Dankzij die secuur gecomponeerde taal voelt deze uiterst persoonlijke tekst aan als een universeel, van noodzaak zinderend verhaal dat verdient om veel gelezen en gespeeld te worden.

3 PYGMALION, DE BILLEN VAN HET BEELD van David Roos

*'(maat 306) Een gedachte:
als de schoonheid al twintig eeuwen op een
voetstuk staat
van Ovidius tot Bilthoven – Beethoven
als de schoonheid een kathedraal is waarin
ik woon
als je eeuwenlang gelooft dat er zoiets
bestaat als de schoonheid
schallend als trompetten
gaat de schoonheid dan bestaan?
en overleeft zij dan iedereen die haar omver
wil werpen?*

Men neme het Derde Pianoconcert van Beethoven plus Pygmalion, de Griekse beeldhouwer die verliefd werd op een beeld dat hij zelf gehouwen had, plus de queer levensvisie van David Roos. Zo onverwacht deze combinatie lijkt, zo fantastisch werkt ze in de tekst – een monologue intérieur van een man die snakt naar perfecte schoonheid en liefde – die Roos schreef. Roos toont via zichzelf zijn generatie ten voeten uit.

Het stuk ontstond letterlijk al luisterend naar Beethovens Derde Pianoconcert. Elk woord past bij een maat. Dat dit geen bevreemdende en gekunstelde maar een wervelende, meeslepende, grappige, urgente tekst oplevert, is te danken aan Roos' sublieme pen. Hij toont zichzelf een schrijver die met zijn in humor, poëzie en verlangen gedoopte pen een uitzonderlijke theatertekst – filosofisch én toegankelijk, esthetisch én entertainend – componeerde. Geil, grappig en gelaagd!

De Toneelschrijfprijs 2025 gaat naar ...

Die dertiende juni verhuisden we voor het allerlaatste en zwaarste gesprek naar het allerkleinste kantoortje van het gebouw waar we vergaderden. Gezeten rond een piepklein salontafeltje en met zicht op een ogenschijnlijk rustige, vreedevolle en zonovergoten wereld. Terwijl in die wereld Annelies Verbeke met haar hond een strandwandeling maakte, David Roos repeteerde en Carl von Winckelmann voor zijn dochter zorgde, kozen wij de tekst die in elke letter en elk leesteken ambacht, virtuositeit, kundigheid maar ook speelsheid, humor, openheid en liefde voor taal (en de wereld in zijn meest diverse, inclusieve, zachte vorm) uitstraalt.

Een stuk dat haarfijn toont hoe een tekst – een meesterlijke pen – met een uitgebalanceerd dialoogspel tussen personages tegelijkertijd een generatiekloof kan overbruggen, verslavend leesplezier kan verschaffen en zowel de personages als de lezer met hoop en geloof in een betere, inclusieve wereld kan overspoelen. Het is een machtig gecomponeerd stuk dat de toneelschrijfkunst eert en vernieuwt.

De Toneelschrijfprijs 2025 gaat naar *Wunderbaum speelt live (online gaat het mis)* van **Annelies Verbeke**

© Sofie Knijff